

Nr 1311

Av fru **Sjövall m. fl.**, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

(Lika lydande med motion nr 1034 i Första kammaren)

Genom förvaltningskontorets förslag till ändring i stadgan av den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, innebärande möjlighet för avgående riksdagsledamot att erhålla visstidspension eller engångsersättning i vissa fall, har för första gången den enskilde ledamotens försörjnings- och trygghetsproblem före uppnådd pensionsålder angripits.

Bakgrunden till att problemen nu tagits upp är tydligen bl. a. kännedom om den allmänna utvecklingen ute i samhället med rationaliseringar och friställning av arbetskraft, där man nu vet att särskilt den äldre arbetskraften har svårigheter att erhålla anställning och att erhålla sådan, som ger någorlunda lika arbets- och inkomstvillkor som det tidigare arbetet innebar.

Ett annat skäl till att problemen tagits upp är den förändring riksdagsarbetet genomgått under framför allt det senaste decenniet och där utvecklingen går mot en fortsatt ökad arbetsbörda för riksdagsledamöterna. Förvaltningskontoret framhåller detta med tillägget »att riksdagsarbetet är numera ägnat att medföra sådana olägenheter för ledamöterna i deras 'vanliga' gärning att det i praktiken är omöjligt att efter flera års frånvaro kunna påräkna att återgå till denna, om mandatet upphör».

I detta sammanhang berör förvaltningskontoret även förnyrningsproblemet inom riksdagen.

Bakom denna skrivning gömmer sig ett flertal för riksdagen specifika förhållanden.

Riksdagen är — och skall vara — oenhetligt sammansatt. Riksdagsmännen rekryteras från olika samhällsgrupper och representerar ett brett spektrum av olika yrken. Sammanhängande härmed uppvisar deras tidigare och nuvarande inkomstförhållanden en starkt skiftande bild.

För många riksdagsmän utgör riksdagsuppdraget en förhållandevis väl betald sluttjänst med högre lön än tidigare. För en annan stor grupp är den tidigare inkomsten i paritet med den nuvarande och detta gäller riksdagsmän både på mellan-

inkomst- och på höglönenivå. Skälet till variabiliteten bottnar i sin tur i de oenhetliga ersättningsregler som råder för olika kategorier av riksdagsmän, beroende på om de kommer från statlig, kommunal eller enskild tjänst. Ett annat skäl till den varierande inkomstnivån bottnar i den varierande frekvensen av extrauppdrag. Skulle dessa vara förenade med riksdagsmannaupdraget, mister riksdagsmannen dem vid sin avgång ur riksdagen eller kort tid därefter, när förordnandet upphör.

Eftersom riksdagsuppdraget för många riksdagsmän, oavsett hur de rekryterats, ofta är en sluttjänst, är invalsåldern förhållandevis hög. Den ligger för huvudparten mellan 45 och 55 år. En mindre grupp inväls mellan 35 och 45 år och en något så när lika stor grupp mellan 55 och 65 år. Enstaka ytterlighetsfall har varit yngre än 35 resp. äldre än 65 år.

Möjligheterna för riksdagsmän att erhålla andra likvärdiga arbeten, både till karaktär och till inkomstnivå, är begränsade. Svårigheterna sammanhänger säkerligen huvudsakligen med den höga invalsåldern mellan 45 och 55 år, eftersom detta just är den åldersperiod då huvudparten ute i samhället når sina sluttjänster.

Detta i sin tur bidrar säkerligen till att riksdagsmännen har en tendens att försöka bli kvar i riksdagen så länge som möjligt. Att så är fallet visar studier av det antal riksdagsår riksdagsmännen har bakom sig. En annan bidragande orsak till ovilligheten att frivilligt lämna riksdagen har säkerligen den tidigare ekonomiska otruggheten före uppnådd pensionsålder inneburit.

Samtliga dessa faktorer har samverkat till att riksdagens förnyingsmöjligheter har varit starkt begränsade.

I nu framlagt förslag från förvaltningskontoret, avsett både att lösa de enskilda riksdagsmännens trygghetsproblem och att finna en sådan lösning av dessa, att riksdagens förnying inte motverkas, har förvaltningskontoret varit bundet av de beslut riksdagen tidigare fattat både om riksdagsarvodets storlek och om pensionsersättningens bindning till ATP-taket.

Förvaltningskontoret föreslår att för rätt till full visstidspension skall riksdagsman ha tillhört riksdagen i 20 år samt ha fyllt 50 år. På grund av att senare utgående pensioner inte skall minskas föreslås vissa jämkningar, innebärande att maximibeloppet för hel visstidspension utgår med 20 880: — kr., dvs. 1 740: — kr. per månad.

De riksdagsmän som är mellan 50 och 65 år erhåller reducering av denna visstidspension, där beräkningstiden sätts i relation till antalet riksdagsår de har mellan sex och tjugo år. Som exempel på innebörden av dessa reduceringar må nämnas att en 53-årig riksdagsman med 13 »intjänade» riksdagsår erhåller 1 137:— kr. per månad i visstidspension. Efter avdrag av skatt kommer detta att ligga i närheten av det belopp som t. ex. Stockholms stad angivit som existensminimum inom socialvården.

Insjuknar riksdagsman senare, sker samordning med sjukkassan och reducering av detta belopp.

Riksdagen har ej heller löst frågan om efterlevandepension inom här framlagt förslag. Den har ansetts böra lösas inom ATP-systemets ram.

För riksdagsmän mellan 45 och 50 år med minst nio riksdagsår skall enligt förslaget motsvarande reducerade visstidspensioner kunna utgå, om särskilda skäl föranleder detta.

För samtliga riksdagsmän med minst tre riksdagsår som ej fyller ovan nämnda kriterier skall en engångsersättning utbetalas, uppgående till arvode för tre månader efter riksdagsmannaskapets upphörande. Därefter hänvisas dessa riksdagsmän samt de med mindre än tre riksdagsår till samhällets normala hjälpmöjligheter.

Förslaget innehåller ytterligare ett par begränsningar. De riksdagsmän som innehar statlig eller kommunal tjänst är icke berättigade till denna visstidspension; däremot de som är anställda inom den privata sektorn eller de som är egna företagare.

Av de 65 ledamöter som den 31 december 1968 lämnar andra kammaren skulle enligt förvaltningskontoret tretton ledamöter vara berättigade till visstidspension och fem torde vara berättigade till engångsersättning.

Trygghetsfrågorna för de enskilda riksdagsmännen, som är hänvisade till denna visstidspension eller till dessa engångsersättningar, har alltså inte kunnat lösas tillfredsställande enligt detta förslag från förvaltningskontoret. Förslaget skall även komma att gälla för de riksdagsmän som senare lämnar riksdagen, dvs. även i samband med den »strukturrationalisering» riksdagen kommer att genomgå i samband med författningsreformen och övergången till enkammarriksdag. Då måste ytterligare 32 riksdagsmän avgå samt ett okänt antal av de övriga, som ej blir omvalda. Eftersom trygghetsfrågorna icke lösts betryggande, har därmed icke heller riksdagens förnyingsfråga funnit sin lösning.

Förvaltningskontoret har som tidigare framhållits känt sig bundet av 1960 års beslut om att avskaffa den särskilda riksdagspensioneringen och att i stället binda kommande pensioner vid ATP-taket. Med den förutsättningen som given kunde knappast ett annorlunda förslag framläggas.

Förvaltningskontoret redogör emellertid även för lösningar i andra länder. Dessa är tydligen bättre än de hos oss nu föreslagna. Jämförelser försvåras emellertid, därför att utbetalda pensionsbelopp icke satts i relation till utbetalda arvoden.

Förvaltningskontoret berör även de lösningar som förekommer i Sverige för kommunal- och landstingsråd. Ej heller här lämnas uppgifter om arvodens storlek eller om storleken av utgående pensioner eller rättare avgångsvederlag.

Det påpekas slutligen också att för landstings- och kommunalråd liksom för statstjänstemän pensionerna står i relation till arvodesstorleken resp. till slutlönen. I de förra fallen utgör pensionerna 62 % av arvodet, i senare fallet 65 % av slutlönen.

Bakom införandet av avgångsvederlag för landstings- och kommunalråd, samt f. ö. även för statsråd efter förhållandevis kort tjänstetid, ligger ju vetskapen om att samtliga dessa politiskt betingade befattningar kan ha mycket kort varaktighet. Man har här tagit hänsyn till de politiska risker att mista befattningen som föreligger.

Enligt vår mening hade det varit riktigare att pröva andra alternativ, vilka i det enskilda fallet skulle lett fram till rimligare förhållanden för de enskilda riksdagsmän, som nu måste lita till visstidspension, eventuellt en reducerad sådan.

I första hand borde antalet riksdagsår som berättigar till hel visstidspension ha övervägts med större hänsyn till föryngringskravet än vad som nu skett. Skall detta beaktas, borde tolv år ha satts som gräns för hel visstidspension.

En annan utväg skulle ha varit att föreslå riksdagen att frångå 1960 års beslut om pensionernas bindning till ATP-taket och i stället föreslå enahanda grunder som för statstjänstemän, dvs. att pensionen skulle uppgå till 65 % av riksdagsarvodet. Med ett sådant beslut skulle även sjukförsäkringsförmåner vid senare inträffande sjukdomsfall samt efterlevandepensionen ha fått en rimlig lösning.

En tredje utväg hade varit att även för riksdagsmän beakta de politiska risker riksdagsmannaskapet innebär och utforma ett avgångsvederlag enligt de principer som råder för kommunal- och landstingsråd samt för statsråd.

Enligt vår mening borde ett beslut om visstidspension ha föregåtts av en utredning om löne- och ersättningsfrågor för de nu aktiva riksdagsmännen. Denna borde ha klarlagt i vilken omfattning de enskilda riksdagsmännens inkomster utgöres av riksdagsarvode i kombination med olika fyllnadsersättningar från statlig, kommunal eller enskild tjänst eller om de utgör riksdagsarvodet i kombination med olika extrainkomster i form av arvodesuppdrag, respektive blandformer av dessa.

Utan en sådan utredning kan man ej faställa orsaken till riksdagsmännens olika inkomstvariationer och ej heller få en rättvisande bild av deras nuvarande pensionsförmåner och de samordningsproblem dessa uppvisar.

En sådan utredning borde vidare ta fasta på inte enbart vilken visstidspension som kan medverka till en föryngring av riksdagen utan även vilken lönenivå som kan göra detta.

Mot bakgrunden av vad som ovan anförts hemställer vi att förvaltningskontorets förslag inte måtte läggas till grund för riksdagens beslut.

Eftersom det är omöjligt för oss motionärer att överblicka de gränsdragnings- och samordningsproblem som endera av ovan framställda alternativ skulle inrymma, föreslår vi att konstitutionsutskottet måtte utforma det slutgiltiga förslaget.

Under hänvisning till ovanstående hemställer vi,

att riksdagen måtte med avslag å förvaltningskontorets förslag antaga förslag till lag om ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen och med den

utformning, som det må ankomma på konstitutionsutskottet att utarbeta.

Stockholm den 26 november 1968

Elisabet Sjövall (s)

Nancy Eriksson (s)

Kurt Hugosson (s)

i Stockholm

Rune Johansson (s)

Carl-Wilh. Lothigius (h)

Gördis Hörnlund (s)

i Norrköping

Sven G. Andersson (fp)

Sven Hammarberg (s)

James I. A. Dickson (h)

i Örebro

Erik Hammarsten (s)

Marta Lindberg (s)